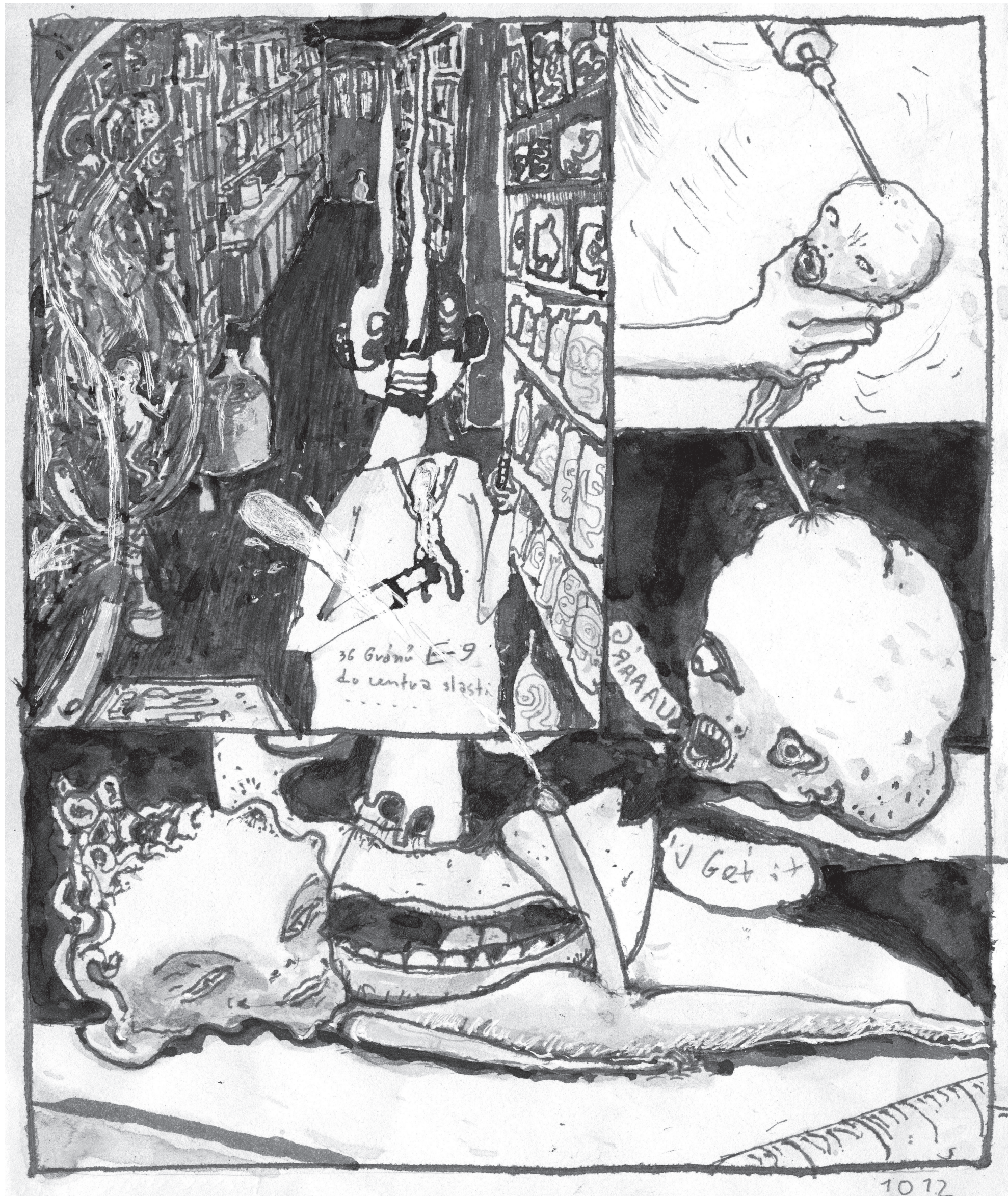

Radek a Zdeněk Květoňovi (1974) jsou fotografové a vizuální umělci. Spolu založili umělecká sdružení Pudon, ASS (Andere Seite Studio) a ASSociace. V rámci druhého jmenovaného uskupení uspořádali v Litoměřicích autorskou výstavu Kubinstadt in situ, která bude v knihovně vystavena až do 14. 4. 2014. Žijí v Litoměřicích. E pudon@seznam.cz.

Vážení čtenáři,

letošní rok bychom v knihovně rádi věnovali příběhům, přesněji: vyprávění příběhů. Lenka Pařízková pro vás připravila malou školu storytellingu, kterou koncem roku zakončíme veřejným vystoupením. Kde se berou – příběhy? Co to znamená – vyprávět příběh? Má „to“ nějaká pravidla? Vyžaduje „to“ nějakou zvláštní dovednost, anebo „to“ zvládne naprosto každý, jenom o tom třeba neví? Mě, jako vášnivého čtenáře, okamžitě napadlo: Byly by bez příběhů knihy? Někde hluboko v minulosti, ve schopnosti vyprávět a naslouchat, jsou ukryté i počátky psaní a čtení. A když to domyslíme, tak vlastně i každé knihovny. Letošní rok uděláme velkou radost našim hendikepovaným spoluobčanům. Nejen jim, ale i rodičům s malými dětmi. Díky péči našeho zřizovatele bude mít knihovna od druhé poloviny roku svůj výtah. Když jsem před sedmi lety do knihovny nastupoval, zdálo se to být nesplnitelným snem. A vidíte, všechno je nakonec jinak. Přeji vám rok plný radostných příběhů s dobrým koncem.

Karel František Tománek

Stojí litoměřické paneláky na kostech mrtvých?

Nezávislý badatel Roman Gazsi provozuje internetové stránky o podzemní továrně Richard a terezínské pevnosti. Při svých zkoumáních přišel na ledacos zajímavého.

Kdy jste se začal zajímat o továrnu pod Bídnicí a Radobýlem?

Poprvé jsem byl v podzemí jako předškolák někdy okolo roku 1972. Tehdy jsem byl s dědou na procházce a do Richardu se šlo v doprovodu bývalého vězně. Otevřel pro mě tehdy obrovská vrata a já jsem poprvé ucítil pach podzemí. Možná tehle zážitek zapříčinil, že se mně stal Richard posedlostí. Nešlo se nijak daleko, vlastně pouze betonovou chodbou k zazdívice, ve které byl vybouraný otvor. Náš průvodce dospělákům vyprávěl a svítil do otvoru a dál. S partou kamarádů jsem pak do podzemí chodil na několikahodinové výpravy. Každá generace kluků má v sobě touhu zkoumat tajemno. Když jsem vyrůstal já, měli jsme jenom litoměřické podzemní chodby a Richard. Ložili jsme tam i přes výprasky od rodičů, i přesto, že nás občas sbalili policajti. Říkalo se, že je tam vlak plný zbraní. **Bylo vám tehdy známo, k čemu sloužil Richard za války?**

Občas jsem něco zaslechl už jako malé dítě, o Richardu se hovořilo hlavně ve spojitosti s tím, že se tam za války vyráběly rakety – což je dlouho udržovaný mýtus.

Pak se o něm mluvilo ve škole, když přijela Marie Alexandrovna Fortusová, která nám byla představena jako zachránkyně Litoměřic.

Zrovna úryvky z knihy Zápisky rozvědčice (Naše vojsko 1980) této důstojnice sovětské rozvědky, která po válce objížděla nacistické továrny ve východní Evropě včetně Richarda, mě na vašem webu výrazně zaujaly.

Na jejím líčení je podivné, že tady čtrnáct dní hledala něco, o čem museli všichni kolem vědět. Když sem přišli Rusové, Richard nebyl zamaskovaný; nebyl čas vytrhat koleje, zasadit tam stromy. V Litoměřicích byl přece koncentrační tábor, kde byly tisíce lidí, a i kdyby sem Fortusová přijela až v září 1945, někteří byli ještě pořád v nemocnici. Mohla se jich zeptat. Ale ona chodila od rána do večera po kopcích a hledala podzemní továrnu. V archivu Památníku Terezín jsem našel kopii dopisu jeho bývalého ředitele Nováka, který jí kvůli tomu psal, ale ona odpověděla dost ostře: stojí si za tím, že to bylo tak, jak je napsané v její knize.

Pokračování na straně 3

Máme nový dětský web!

Vedle „dospělé“ verze našich stránek najdete na internetu od února také web dětský. Naprogramoval ho spolupracovník knihovny Radek Medal, autorem grafiky s motivem Českého středohoří plného pravěkých tvorů je Marek Rubec. Na adrese www.detske.knihovnalitomerice.cz naleznou naši dětská čtenářská fotoreportáž z akcí, které jsme pro ně přichystali, a upoutávky na další, ale také např. také opáčko z literatury. Užitečný může být náš nový dětský web také pedagogům mateřských a základních škol, kterým zde nabízíme možnost vybrat si besedy pro jejich svěřence na míru. Stačí vyplnit přehledný rezervací formulář, a knihovna se jim ozve zpět.

Hledáme dobrovolníky

Chcete být víc než čtenářem? Staňte se dobrovolníkem.

Rádi čtete knihy a navštěvujete naši knihovnu? Pomozte nám ji vylepšovat a rozšiřovat její služby. Baví vás čtení, hra na hudební nástroje, jazyky, jste společenštlí a rádi se učíte něco nového? Právě na vás čekáme. Staňte se naším dobrovolníkem a vyplňte tak kreativně a smysluplně svůj volný čas. Nejen knížky vám poděkují.

Vyprávíme svět plný příběhů

Letošní téma knihovny inspiroval storytelling.

Vyprávění je běžnou součástí našich životů. Naprosto automaticky vyprávíme našim blízkým a přátelům, co jsme zažili, vyprávíme děj filmu nebo divadelního představení, dokonce i to, co nám vyprávěl někdo jiný. Vyprávění je způsob naší komunikace.

Celkem snadno poznáváme, že je někdo dobrým vypravěčem – jeho povídání nás vtáhne, baví nás svým humorem a umí dobře načasovat konec, pointu svého příběhu.

Vyprávění ovšem může být i uměleckou disciplínou nazývanou „storytelling“, tedy vyprávění příběhů. V Anglii nebo severských státech je již hluboce zakořeněnou součástí kultury, a tak podobně, jako jdete na představení do divadla, můžete jít do klubu na storytelling, na konkrétního vypravěče. A právě storytelling se stal motorem letošního tématu knihovny „Svět plný příběhů“.

Čím se storytelling odlišuje od našeho každodenního vypravování? Podle členů americké Národní storytellingové asociace (dnes známé jako Mezinárodní storytellingové centrum) je „ve svém základu storytelling umění, jak za užití jazyka, hlasu, pohybu a gest seznámit živé publikum s příběhem, jeho základními prvky a obrazy“. Určujícím znakem storytellingu je přímý kontakt vypravěče s publikem.

Celý proces vyprávění se kompletuje až ve vědomí posluchače, zapojována je jeho představivost, zkušenost s jinými příběhy, cit pro rytmus vyprávění atd.

Právě možnost přímé interakce s publikem odlišuje storytelling od rozhlasových pořadů založených na vyprávění či autorského čtení. Vyprávěný příběh totiž nemusí mít fixně danou podobu, vypravěč jej může improvizovaně pozměňovat právě v reakci na podněty publika. Storytelling ale nemusí mít jen formu veřejného vystoupení před diváky. Stejně dobře může být metodou učitele, když chce zprostředkovat žákům určitou osobnost, téma či historické období. Může se stát i terapeutickou metodou nebo volnočasovou aktivitou, která vede k rozvoji osobnosti.

Kromě toho, že je storytelling zábavný, podněcuje představivost, podporuje kritické myšlení, zvyšuje schopnost naslouchat a chápat, obohacuje slovní zásobu nebo podněcuje zájem o literaturu. Na celém projektu s knihovnou spolupracuje Storytelling, o. s., u nás zatím jediná organizace, která se tomuto odvětví systematicky věnuje (více na www.story-telling.cz).

Lenka Pařízková

Statistika nuda je

Má však cenné údaje. Ty z loňského roku byly pro nás zvláště pozitivní.

V roce 2013 zavítalo do naší knihovny 103 382 návštěvníků (o 10 672 více než loni), kteří si vypůjčili 177 157 knih, periodik a CD (o 13 086 více než v uplynulém roce). Nakoupili jsme 5 948 knižních jednotek, jejichž celková hodnota činila 839 016 Kč. Uspořádali jsme 113 kulturních akcí, výstav a tematických výstavek, 14 víkendových workshopů a 4 výlety pro návštěvníky knihovny. V současné době evidujeme 4 030 čtenářů (z toho 1 279 dětských). Pro školy a školní družiny jsme připravili 162 lekcí, kterých se zúčastnilo 3 344 dětí. V rámci výkonu regionálních funkcí poskytujeme metodickou pomoc 76 místním knihovnám. Pro jejich potřebu jsme připravili a odeslali 513 souborů s 32 356 dokumenty.

Zora Čuchalová

O lidech vám toho jistě hodně řekne populárně-naučná publikace Čtení z tváře. Komunistická tajná policie, nacistická okupační moc i dvorní mágové císaře Rudolfa se potkávají v americkém thrilleru Isaaca Adamsona Komplikace. Neměl by vám uniknout ani knižní rozhovor Martina Bedřicha s literárním historikem Martinem C. Putnou nazvaný podle této kontroverzní osobnosti. V netradiční roli se představuje uznávaný básník a překladatel Jan Vladislav ve sbírce pohádek ProPánaKrále!

Ze sálku je galerie

Nově jsme pojmenovali prostor ve druhém patře knihovny, kde pro vás pořádáme množství akcí.

Vzhledem k tomu, že v bývalém sálku neprobíhaly pouze přednášky, projekce nebo autorská čtení, ale také výstavy, rozhodli jsme se pro trefnější název. Autorem vtipně řešené značené cesty po schodišti knihovny až do galerie je Marek Rubec.

Karel Hynek Mácha 1/2014, Noviny Knihovny K. H. Máchy v Litoměřicích
Třikrát ročně vydává příspěvková organizace Knihovna K. H. Máchy v Litoměřicích, Mírové náměstí 26, 412 01 Litoměřice
ISSN 1803-7313, Evidenční číslo Ministerstva kultury ČR E 18798
Editor Jaroslav Balvín, Design Marek Rubec, Tisk Jiří Bartoš - SLON
E karel.khm@seznam.cz, T 416 732 453, W www.knihovnalitomerice.cz

Na skok v ghettu

Ve třetím díle fantastické řady pro děti skončí malá hrdinka v Terezíně.

Berlička „návratu do minulosti“ je poměrně často užívanou narativní technikou v širokém spektru uměleckých děl. Historička a autorka fantasy literatury Veronika Válková na ní založila celou edici nazvanou Kouzelný atlas, resp. Putování časem, kterou vydává knižní dům Grada zaměřený především na odbornou a populárně-naučnou literaturu. Dosud poslala autorka svou hlavní hrdinku, školačku prvního stupně, mezi Vikingy a stavitele egyptských pyramid, ve třetí a zatím poslední části, knize s názvem Vlak do neznáma, zavítá Bára do terezínského ghetta. Nejdřív mě to zaujalo jako dobrý nápad. Asi od poloviny se mi však kniha začala číst dost těžko a Barčino dobrodružství mezi utlačovanými Židy mi přišlo čím dál víc přitažené za vlasy. Fantastický motiv časového přístroje užitý v kontextu šoa, dále některé epizody, v nichž si holka z budoucnosti dělá v přísně střežené enklávě takřka co chce, potom příliš strojený motiv postupného prozírání, kdy je Bára do dějinného povědomí uváděna postupně svými zachránci, mladými obyvateli ghetta, a blíž závěru i nakaširovaný patetický humanistický étos, s jakým se hlavní hrdinka za nepochopitelnou historickou událostí ohlíží, myslím moc nekorespondují s postavením, jaké má fenomén holokaustu v kolektivní paměti, která se vrývá i do našich osobních předsudků, a způsobuje tak mj. intuitivní

Xavier Baumaxa v mezirolí

Svérázný severočeský písničkář nazval svou sedmou desku Dawntempo.

Baumaxa se u velké části svého publika prosadil hranou arogancí, bezostyšným ironizováním, pokračováním dobrého vkusu a politickou nekorektností. Nejinak je tomu v písních na novém albu, např. ve skladbě Nosánek, jakémsi logickým pokračování kultovní Pažitky, ale hlavně v písní založené na starém lidovém vtipu (Jak jde židot, Roubíček? – Ale ghe to, ghe to...); teď už je autor určitě zapsán červeným písmem v análech Mossadu a do kibucu se těžko někdy dostane; aspoň ne s El Al. Nová deska obsahuje rovnou dvě CD. Skladby na prvním cédéčku Dawntempa jsou zahrané předně s kytarou. Na druhé desce ty samé písně autor a interpret představuje v provedení s doprovodnou jazzovou skupinou. Název alba jako by chtěl posluchače připravit na to, že původem litvinovský bard zpomalil. Poslech tento předpoklad potvrzuje. Ale nejen to. Baumaxa taky zvázněl, podobně jako v předchozím mixtapu Coveranto natočeném se souborem Hněddé smýčece mu jde víc o hudbu a o profesionální zvládnutí nahrávání. Blbůstky a vtipky, kterými dříve doprovázel své tracky někdy až do úmoru, jsou na Dawntempu naštěstí omezeny, i když stále přetrvávají. Např. si dělá legraci z hudebních a nahrávacích klišé, když za použití beat-boxu simuluje klasický umělý figl, repetici jdoucí do ztracena, nebo chrčení gramofonové desky na jejím konci.

pocit při čtení právě této knihy, že tady není něco v pořádku, že jsme podrobování jisté manipulaci, s níž se nemůžeme ztotožnit.

Nechci tím říct to, že by Veronika Válková napsala špatnou knihu. Vytyčila si nicméně úkol, který jednak převyšuje její schopnosti, jenž je dále tak trochu přes čáru jistého vkusu a přirozeného citu pro věci a zejména je vlastně házením hrachu na zeď, neboť na okřídleném tvrzení, že po Osvětimi nelze psát poezii, což lze vztáhnout samozřejmě i na jiné druhy a žánry literatury, něco bude. Pokud se s fenoménem šoa setkáváme prostřednictvím vzpomínek přeživších, faktografických knih o podmínkách v ghettech, příběhů podle skutečných událostí, např. takových, které ztvárnil Arnošt Lustig, je všechno v pořádku. Pokud se o té samé historické epizodě píše fikce a nadto perem člověka, který si daným peklem ani neprošel, ani není Žid, v pořádku není nic. Tak se to aspoň ukazuje na příkladu Tajemného vlaku do neznáma (což má být marketingově voňavý pojem pro transporty z Terezína, které končily v plýnových komorách). Posuďte sami jenom úvod anotace knihy: „Kára s mrtvolami a divoká honička liduprázdňnými ulicemi! Takhle hororovou noc Bára ještě nezažila...“

Buď je problém v tom, že nás od holokaustu dělí docela krátká doba a jeho pamětníci ještě žijí, nebo je to událost skutečně epochálního významu, která tvoří jisté historické dělitko a jejíž traumatická hodnota musí být do budoucna navždy zaslepena a pietně obcházena pouhým konstatováním faktů a dlouhými minutami ticha. Jsem ale optimistický a příštím či přespříštím generacím spisovatelů vracejících se k fenoménu šoa předpovídám velkou budoucnost. Přikláním se tedy spíše k první zmíněné možnosti. Židovské pogromy probíhaly přeci v historii opakovaně a ostatně ani otrokářství při stavbách pyramid, kterým Válkové hrdinka Barča také asistovala, nejsou příliš košer. Je nám jenom tak vzdálené, že už v jeho rámci můžeme tkát předivo smýšlených příběhů bez obav, že to bude tahat za uši i za duši.

O autorce

Veronika Válková vystudovala latinu a historii a oba tyto předměty vyučuje na gymnáziu v Praze. Pod pseudonymem Adam Andres píše fantasy sérii Wetemaa. Pro nakladatelství SPN napsala řadu učebnic dějepisu pro základní školy a gymnázia a metodických příruček. Má pravidelný sloupek v časopise Rodina a škola.

V jedné písni Baumaxa zpívá o béčkovém herci, který se „nachází v mezirolí, mezi starou a novou rolí“. Tak lze označit taky současné postavení tohoto předního českého reprezentanta, ne-li vynálezce „dirtyfolku“. Baumaxa přešlapuje mezi rolí osamělého ujetého, ale originálního zpěváka a neobvyklého, ale nadaného kytaristy, a rolí vůdčí postavy klasické kapely. Druhá role mu zatím moc nesedí, hledá se v ní, ale evidentně ho to v týmu baví víc. Různými doprovodnými muzikanty se totiž obklopuje už dlouho, nejen na deskách, ale i na koncertech. Čas ukáže, zda se „Xavi“ po strhující sólové dráze zase definitivně obklopí stálou skupinou spoluhráčů.

O interpretovi

Xavier Baumaxa, vlastním jménem Lubomír Tichý (* 1973 Most), je písničkář a kytarista. Vystudoval učitelství na Pedagogické fakultě Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem s aprobací čeština, angličtina. Než se vydal na sólovou dráhu, působil v kapelách V. M. H. a Faulnamusic. Jeho projev je podle Wikipedie založen na slovních hříčkách, parodiích na různé hudební styly a zpěváky a popkulturních odkazech. Tři skladby z Dawntempa najdete na Bandžonu.

O recenzentovi

Bookowski je rezidentní recenzent novin a webu Knihovny K. H. Máchy v Litoměřicích. Narodil se roku 1981 v Doksech, odkud to v Máchových stopách daleko nedotáhł.

Máchovou stopou 2014

Knihovna K. H. Máchy v Litoměřicích pod záštitou starosty města Ladislava Chlupáče vypisuje 6. ročník literární soutěže.

Soutěž je určena 1. pro středoškoláky (rozhodující je studium na střední škole v České republice nebo zahraničí v termínu do uzávěrky soutěže) a 2. dospělě (tato kategorie není věkově omezena). V obou kategoriích mohou soutěžící posílat pouze povídku na motivy citátů z díla Franze Kafky „Jistým bodem počínaje není již návratu. Toho bodu je třeba dosáhnout.“ (Aforismy, Torst 1991). Franz Kafka měl v Litoměřicích příbuzné, které čas od času navštěvoval. Poslední zpráva o jeho návštěvě je z prosince 1912.

Jeho nevlastní strýc se jmenoval Sigmund Kohn a bydlel v Dlouhé ulici, kde měl i obchod. Kafka dokonce v jednu chvíli uvažoval o tom, že se do Litoměřic, resp. nedaleké vesnice Skalice přestěhuje. Rozsah příspěvku nesmí překročit 4 normostrany (1 normostrana čítá 1 800 znaků vč. mezer). Soutěž se vyhlašuje k 15. 4. 2014, uzávěrka zasílání příspěvků je 31. 8. 2014. Přihlášeny mohou být pouze nepublikované texty. Zasláné práce bude hodnotit soutěžní porota, konkrétní jména komisářů budou zveřejněna v květnu 2014 na internetových stránkách Knihovny K. H. Máchy. V obou kategoriích bude vyhlášeno první, druhé a třetí místo, případně čestné uznání, porotci ale nejsou povinni vítěze vyhlásit (např. nemusí být vyhlášeno první místo). Vítězné literární příspěvky budou oceněny. Slavnostní vyhlášení výsledků proběhne v listopadu 2014 v Litoměřicích v rámci celostátního festivalu Den poezie a bude spojeno s neformálním rozborovým seminářem pro oceněné a kulturním programem pro veřejnost. Mediálními partnery soutěže je internetový Portál české literatury a Noviny Knihovny K. H. Máchy, v jejichž třetím letošním čísle (podzim 2014) budou vítězné příspěvky otištěny. Jeden účastník může do soutěže zaslat nejvýše jedno dílo. Nepřijímáme příspěvky od autorů oceněných v minulých ročnících Máchovy stopy. Soutěžní díla posílejte na e-mailovou adresu machovoustopou@seznam.cz. U každého je nutno uvést: celé jméno autora/autorky, kategorii a poštovní adresu.

Bookowski recenzuje

Juditin seznam

Publicistka zmapovala osudy skupiny židovských dětí ohrožených nacismem.

Z nepřeberného množství pohnutých příběhů, které nabízí narativní studnice druhé světové války, si Judita Matyášová pro knihu „Přátelství navzdory Hitlerovi. Osudy českých dětí, které za války uprchly do Dánska a setkaly se po 70 letech“ vybrala české židovské děti, které vychovávala mládežnická sionistická organizace k emigraci do Palestiny. Nicméně než mohlo k přesunu dojít, bylo nutné utéct před Hitlerem do bezpečí, konkrétně do Dánska. Děti kolem patnácti let byly rozděleny na zemědělské statky, kde se tak dále připravovaly na palestinskou misi (měly být přiděleny do kibuců, které byly ve čtyřicátých letech ještě výhradně zemědělského rázu – nepočítáme-li jejich tehdy ještě ne zcela legální vojenský účel). Nicméně se stále společně scházely a po Hitlerově vpádu do Dánska musely všechny utéct do bezpečného Švédska. Potom se jejich cesty rozešly – někdo zůstal, jiný emigroval do světa, někdo se po válce vrátil do Československa a někteří skutečně odjeli do Palestiny. Z desítky „dětí“ zvolila publicistka několik, na jejichž vyprávěních či osudech přibližuje příběh skupiny prostřednictvím medailonů, dále se věnuje samotnému svému pátrání v Čechách, Dánsku i Izraeli, přičemž nešetří emotivními popisy svých pohnutí čižívání se do „dětí“, dále přináší reportáž o jejich společném setkání na své přednášce v Izraeli a také zpovídá děti a vnoučata svých hrdinů. Jde o projekt připomínající fenomén „dětí Wintonových“.

Soutěžící zasláním příspěvku vyjadřuje souhlas s případným zveřejněním svého díla bez nároku na honorář a uděluje organizátorovi souhlas se zpracováním zaslanych osobních údajů pro účely organizace soutěže včetně jejich zveřejnění, to vše v souladu se zákonem č.101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů. Soutěžící prohlašuje, že je autorem zaslanych příspěvků a že si není vědom, že by jakákoliv třetí osoba jeho práva zpochybňovala nebo se bránila jejich zveřejnění. Pořadatel si vyhrazuje právo změnit podmínky soutěže, případně soutěž zrušit. Na hmotné odměny není právní nárok.

Pokračování rozhovoru ze strany 1

Tak pojďme pokračovat. Jak se vám dál odhaloval příběh Richardu?

Když jsem byl kolem roku 1984 na vojně, běžel v televizi seriál Jiřího Věřčáka Tajemství podzemní továrny Richard. Tento dokumentarista začal pátrat po tom, proč je její levá část zasypaná. Určité indicie ho dovedly k tomu, že by se tam mohl nacházet archiv gestapa. Snažil se dostat dovnitř z podzemí, ale všechno bylo sestřílené. Tak na několika místech udělal průzkumné vrt, a když měl potvrzeno, že se nepůjde do masivu, ale skutečně do štol, nechal přivést velkoprofilovou soupravu a vrták, který vyvrtal díru. Tým lidí tam slezl, ale nenašli nic, zase jen odstřely. Samozřejmě se taky šušká – jako ostatně v případě mnoha podobných lokalit –, že je tam naloupené zlato. Litoměřický proutkař, pan Slonek, který už nežije, ukázal dokonce, kde. Bohužel si to místo už dnes nikdo nepamatuje. O dalších domněnkách, co mohlo v Richardu být, řekl režisér Věřčák novináři Milanu Slámovi.

Ublížil si někdy někdo v Richardu?

Známý je případ dvou ztracených gymnazistů z konce sedmdesátých let. Byli na Litoměřicku na brigádě a toulali se po okolí, podařilo se jim dostat k vratům do podzemí a následně bez základního vybavení a jistění vyrazili do spletitých chodeb. Bloudili tam dva nebo tři dny, než je našli záchranáři. Přibližně okolo roku 2000 našli v Richardu mrtvého bezdomovce, ale ten zemřel na podchlazení. **Kdy jste začal o podzemní továrně zpracovávat stránky?**

Jakmile jsem se poprvé dostal do internetové kavárny, první, o čem jsem hledal informace, byl Richard. Nenašel jsem téměř nic. Tak jsem přišel na to, že jde o pole neorané, a začal se mu věnovat. Na web jsem dával informace po jedné, po dvou stránkách. Současný vzhled webu je už jeho několikátá podoba. V první verzi bylo víceméně to, co se o Richardu tradovalo mezi kluky.

Zúčastnil jste se natáčení dokumentárního filmu o Richardu v roce 2009. K čemu měl snímek sloužit?

Pozvali mě jako doprovod Báňské záchranné služby, když ji v roce 2009 město požádalo, aby posoudila, zda by bylo možné pouštět do Richardu veřejnost. BZS dospěla k tomu, že ano, ale musely by se udělat velké a nákladné úpravy. Město oslovilo zastupitelství všech států, jejichž občané tam byli vězněni, zda by na úpravy nepřispěla. Ale přišla krize a projekt se nerealizoval. O uvedení filmu a souvisejícím projektu se hodně psalo, např. v Litoměřickém deníku. Zajímavé je, že se při natáčení sloužila v podzemí mše za vězně, kteří sem docházeli pracovat za nelidských podmínek z nedalekého koncentráku v dnes už bývalých kasárnách. **Neláká vás vydat o svém koníčku knihu?**

Stále toho vím málo. Kdybych chtěl napsat o Richardu, jako že nechci, mohl bych knihu potom, co by byla dopsaná, rovnou vydat znovu s mnoha dodatky, protože bych mezitím měl v ruce další materiály, které by na všechno vrhaly jiné světlo. Jde o bádání, které je pořád v procesu, a např. loni se mi i díky podobné „postiženým“ amatérským badatelům dostalo do ruky velké množství zcela nových map a dokumentů z Archivu bezpečnostních složek, archivu Báňského úřadu Teplice, Vojenského ústředního archivu a něco mám i z Německa. Je zajímavé, že některé archivy se zpřístupňují až teď, tolik let po válce. **Jak se vám spolupracuje s archivem Památníku Terézín?**

O spolupráci se asi mluvit nedá, já jsem pro něj spíš hledač pokladů. K nezávislým badatelům se, zejména co se týče továrny Richard, staví Památník podle mě dost ostražitě. Zaráží mě, do jaké míry své archivní materiály zpřístupňuje, resp. nezpřístupňuje. Dnes, v době digitalizace celých starých knihoven,

jsou na stránkách Památníku pouze náznaky o obsahu dokumentů, ve velké většině se jedná jen o popis toho, co se v nich nachází, případně o jejich náhledové fotografie. Proč ale mají ty dokumenty ležet v prachu? Vždyť jde o vzpomínku a záměrem Památníku by mělo být, aby se o ní lidé dozvěděli.

Mluvil jste o dokumentech, které čekají na zpracování na vaše stránky. O jaké třeba jde?

K dispozici mám například stovky výpovědí vězňů, které realizovala Státní bezpečnost v 65. nebo 66. roce. Někdo tehdy přišel s tím, že v západním Německu pracuje ve vysoké funkci bývalý esesák z litoměřického tábora. Estébáci si zammuli ruce, že někoho zdiskreditují. Pustili se do obrovské pátrací akce, oslovili všechny žijící vězně a navštívili je anebo pozvali sem. Šlo jim ale jenom o životní podmínky v táboře a chování strážných a kápů. Je to velice poučný a zajímavý zdroj informací o Koncentračním táboře Litoměřice a přitom se, že se jedná o téma, které jsem zpracoval zatím jenom skromně. Na druhou stranu jsem tu našel minimum informací týkajících se výroby, která mě zajímá především.

Co ze vzpomínek poškozených vám nejvíce utkvělo v paměti?

V jedné výpovědi bývalého vězně je například informace o tom, že jednou pochodovalo od tábora směrem k centru Litoměřic ženské komando, které posléze zmizelo v nějakém výkopu, zazněla střelba z kulometu a ženy už se nikdy nevrátily. Jindy jsem zaslechl, že když se v sedmdesátých letech kopaly základy pro paneláky poblíž místa, kde dnes stojí Raab Karcher, našly se lidské kosti. Baráky se stavěly na termín a nebyl čas to zkoumat, tak se tam ostatky jednoduše zabetonovaly. Spojil jsem si ty dvě věci dohromady a usoudil, že by mohlo jít o jejich kosti. Ale je to samozřejmě ve stylu „jedna paní povidala“.

Pokračování rozhovoru na straně 4

Pokřčování ze strany 3

Kdy vás zaujal pevnostní systém v sousedním městě?

Po roce 2000 jsem se do Terezína přestěhoval. Ale ještě před záplavami, kdy byly všechny příkopy zarostlé. Člověk někam vlezl, a když se prodral křovím, stála před ním zeď. Zajímalo mě, co jsou ty zdi zač, nebo třeba k čemu sloužila stavba, kterou se projíždí po silnici na Prahu. Na internetu jsem našel jen poznámky o koncentračním táboře a ghettu. Pak přišla velká voda, která město vypláchla, a po ní se začalo všechno čistit. Pevnost jako by znovu vyrostla z křoví. Abych vůbec věděl, o co jde a k čemu to sloužilo, začal jsem shánět lidi, kteří něco vědí.

Jak se vám v Terezíně žije?

Ze začátku jsem tu byl nešťastný. Pravoúhlé ulice, jedna jako druhá. Když v zimě padne čtvrtá hodina, nikde není ani noha a všude se drží opar smrdutého kouře. Dva roky jsem si říkal, kam jsem se to proboha dostal, že se to nedá vydržet, ale teď už bych neměnil. Vyrázím ven, projdu poternou, což je průchod pod pevnostním valem, a jsem v systému. Všude kolem mě cihlové zdi a tráva, můžu vypustit psa a jsem v pohodě. Když v létě otevřu okno, slyším křičet bažanty a zpívat ptáky. Teď se leknu, když kolem mě přejede auto. Štal se ze mě v podstatě vesničan.

Stýkáte se často s místními?

Potkávám se s kluky z terezínských vojenských klubů. Momentálně tu existují tři taková sdružení. Samozřejmě zde žijí i lidé, se kterými jsem se jaktěživ nepotkal. Ti přijdou z práce a zavřou se doma, protože v Terezíně opravdu není kam jít. Kdybych neměl psa a nedělal ty stránky, asi bych se taky ukousal nudou. Žije tu zhruba tři tisíce lidí, řadu z nich budou tvořit lidé z pečovatelských domů a ústavu sociální péče. Takové to vesnické „Franto, půjč mi sekačku“ se tady neprovozuje. Setkávám se prostě jenom s těmi, s nimiž mě spojuje můj vyhraněný zájem. A taky s pejskaři, ale jenom s těmi, kteří mají větší psy. Těm malým by moje fénka mohla při hře nechtěně ublížit.

Vaše weby popisují Richard i terezínskou pevnost skutečně do nejmenších detailů, musel jste jim věnovat spoustu času. Jak na tuto posedlost pohlížíte vaši blízcí?

Kdyby mně to netolerovala přítelkyně, nebude nic. Přijdu z práce, vyvenčím ovčandu a pak už si k tomu sednu. Doma si časem zvykli. Vědí, že vždycky, když začnu ci-vět do prázdna, jsem duchem v Richardu nebo pevnosti.

Rozhovor připravil Jaroslav Balvín

Roman Gazsi (1965) je vyučený zámečník, pracuje jako správce majetku a výpočetní techniky v bohušovické soukromé firmě, žije v Terezíně. Provozuje weby <http://fort-terezin.cz> a <http://richard-1.com>. Ve spolupráci s právníkem Tomášem Kosem zde mj. zprovoznil interaktivní mapu (<http://richard-1.com/virtual/richard1/mapa.html>) a panoramatickou prohlídku podzemí (http://richard-1.com/virtual/richard1/d_vstup.html). Roman Gazsi prosí všechny, kdo mohou poskytnout další informace k podzemní továrně Richard, Koncentračnímu táboru Litoměřice a pevnosti Terezín, aby se s ním spojili na e-mailu gazsi@seznam.cz.

Patrik Battya

Disidentka

Nějaký pátek v listopadu 1989

To osudné ráno nastalo velmi brzo a já pochopila, že už musím jet, že se musím opět připravit na cestu, jejíž cíl byl zahalen těžkou neprostupnou mlhou. Luchino mě vyvolal telefonem a já už spěchala se svými skromnými zavazadélky. Na přivítanou mě políbil, jako bych měla za pár časových okamžiků uletět do nekonkretizované dimenze. Vrazila jsem mu tašky do ruky, a už jsme jeli na nádraží. Vzpomínala jsem na všechno, co jsem v té Paříži zažila, jak jsem se cítila. Jak jsem rozkvetla jako žena. Věděla jsem moc dobře, že tu nemám rodinu. Snad jednoho intimního přítele Luchina a taky profesora Piageta, který dokonale plnil roli mého „otce“. Koupila jsem si lístek a Luchino mi nabídnul, že bychom si ještě mohli v nádražní restauraci dát naše poslední společný espresso a máslové kruasány. Byla jsem pro a nic nebránilo, abych své scvrklé pohyby proměnila v ladnost té nejkrásnější labutě. Horko těžko.

A pak už jenom to nástupišť. Hlásili to tam pořád dokola a já se měla rozloučit. Měla to být rozluka s Luchinem, který mě přivítal ve svém srdci, a nyní se v dobrém rozcházíme a slibujeme si, že se brzo navštívíme. Přál mi hodně síly, prý ji budu potřebovat. Sama jsem v tu chvíli nepřemýšlela, co vlastně potřebuji teď a navěky. Luchino mi pomohl s těžkým pozdrem na můj milovaný nástroj. To kupé patřilo jen nám. On se ke mně nahnul a mou tvář uchopil svými velkými pařáty. Díval se do mých očí a miloval tak hluboce, jako už nebude milovat nikdy. Mým rtům se věnoval jako divoký vlk toužící po spásné lásce. Ano, milovala jsem ho. Ano, už jsem ho nikdy neviděla. Vidělo ho jen moje srdce, nosím ho tam dodnes...

Vlak odjíždí a já mu mávám a on běží za vlakem a mně se chce vyskočit z toho okna a milovat ho na pořád, jako v nějaké pohádce. Plakala jsem notnou chvíli, bylo mi těžko a úzko, opět jsem byla sama. Jedno vím, jsem schopná milovat a jsem ta, která je milována. V pase možná Českoslovačka, srdcem však už navždy Pařížanka. Čekala mě dlouhá cesta do Prahy, během které jsem si dovolila snít. A pak se vynořila matička stověžatá. Vyšla jsem do ulic, dívala se všude kolem. Na lidi, zvířata i psy, štěkající na policisty. Nervózním krokem jsem přibližovala své stopy k pavlačovému bytu, ve kterém nebylo nic. Trochu jsem se bála, vůbec jsem netušila, co se tady stalo. Budoucnost této země počítala se mnou a já cítila, že se budu muset ohlédnout za sebe. Někdo na mě křičel. Byla jsem to já sama. Nezmyšlila jsem se, když jsem náhle opustila všechno, co jsem měla ráda, milovala, obdivovala. Nejsem už blázen, nebo to jen předstírám? Když jsem vešla na dvůr našeho starého domu, foukal vítr a já už se těšila, až spočinu na své staré posteli.

Představovala jsem si těžký prach, který vládne celému prostoru. Už jsem u dveří svého bytu, stojím tam a rychle dýchám a otevírám a vstupuji. Těžké tělo žádalo svůj přístav. Padla jsem do prachem zaváté peřiny jako mrtvý květ a oddechovala jako v posledním tažení. Nedbala jsem příkazů etikety ani příkazů vnější vrchnosti o socialistické morálce. Umyla se, trochu najedla. Po chvíli někdo zvoní na dveře, jsem nucena vstát a otevřít. Vidím muže v krátkých kalhotách, vlasy jen tak zbůhdarma poskládané, nazrzlý knírek.

„Dobrý den, přejete si?“

„Vy jste Viola?“

„Ano, to jsem já.“

„Jmenuji se Václav Havel a píšu divadelní hry. Chtěl bych s vámi mluvit o svobodě.“

„Ale já svobodná jsem, vždycky jsem byla...“

Mluvila jsem dost nepřesně a dokonce i mírně koktala. Toho muže jsem neznala, ale jeho jméno mi bylo trochu povědomé. Pan Míka v Paříži to jméno snad i vyslovil. Asi někdo z undergroundu. Nic bližšího jsem netušila.

Říkal, že má pro mě vzkaz. Z těch krátkých kalhot vytáhl nějakou obálku, určitě nebyla prázdná. Přijala jsem ji tedy, ale že bych z toho byla dvakrát nadšená, to tvrdit nemohu.

Zavřela jsem dveře za tím podivuhodným chlápkem a šla k oknu. Nenapadlo mě nic lepšího než si zapálit francouzskou cigaretku a líně přitom otevírat obálku s názvem „Pro Tebe...“

Trhám tu obálku, je mi dobře, jsem svobodná, bezdětná umělkyně, opuštěná, nerozhodná, bloumající, někdy cynická a tvrdá. To nebyl dopis, vypadalo to jako pozvánka na svatbu. Stálo tam: „Vždycky jsem věděl, že jste disidentka...“

Já a disidentka? To musí být omyl. Ačkoliv celá zmačkaná, začala jsem se smát na celé kolo. Pak jsem tvrdě usnula na kanapi. Víc si toho nepamatuji.

Na druhý den jsem začala žít svůj nový sen...

(úryvek z rkp., 2012, závěr povídky delšího rozsahu)

Patrik Battya (1982) je vystudovaný politický filosof a dlouhodobý lektor cizích jazyků. Žije v Děčíně. V roce 2001 debutoval se svou poezií v pořadu Zelené peří na Českém rozhlase Dvojka. V roce 2010 byl semifinálistou show Česko Slovensko má talent, zpíval barokní operu. Publikoval v česko-slovenském časopise Mosty eseje a články s politologickou a filosofickou tematikou. Dlouhodobě se věnuje psaní poezie a prózy. V roce 2013 se stal vítězem v literární soutěži Máchovou stopou s povídkou věnovanou životu a dílu významného českého filosofa Jana Patočky. „Na prvním místě jsme se nepříliš poprali, Patrik si cenu zaslouží. Jeho povídku jsem si velmi ráda přečetla,“ uvedla Iva Pekárková, čestná předsedkyně poroty literární soutěže Máchovou stopou 2013. Zde otištěný úryvek je z povídky o mladé hráčce na violu da gamba, žijící v socialistickém Československu, která odjíždí v roce 1989 na studijní pobyt do Hudební akademie v Paříži. Do vlasti se vrátí ještě tentýž rok, avšak již po revoluci. Hlavní hrdinka Viola se během této cesty a pobytu v Paříži setkává doslova sama se sebou. Každé setkání, které učiní, ji posouvá dál k poznání dosud nepoznaného. Vášně pro hudbu, ale také otázka osobního štěstí a problém svobody jsou předmětem putování jedné citlivé dívky duše.